

Facultat de Ciències Jurídiques
Ensenyament de Treball Social

PRÀCTICUM D'INVESTIGACIÓ APLICADA

Assignatura troncal de 9 crèdits pràctics

Curs acadèmic: 2001-2002

Període: Anual

Professora: Ramona Torrens Bonet

Àrea de coneixement: Treball Social i Serveis Socials

PRESENTACIÓ I OBJECTIUS

El treballador social té un camp d'actuació professional molt important com és el de la intervenció en la realitat i, per a dur a terme una bona intervenció és necessari conèixer i analitzar objectivament qualsevol escenari social partint d'una aproximació global.

Un dels objectius de la pràctica professional del treball social és, doncs, desenvolupar programes efectius per intervenir sobre problemàtiques socials que poden ser de caire personal, familiar, grupal o col·lectiu. És sabut que el coneixement concret de les variables implicades en qualsevol problema serà crucial per al desenvolupament d'objectius, l'establiment de mesures i l'aplicació d'instruments adients per realitzar el seguiment i l'avaluació dels programes.

Cal doncs, des de la docència universitària, formar professionals del Treball Social capacitats per:

- Conèixer i analitzar la realitat social on ha de recaure la intervenció
- Dissenyar programes d'intervenció
- Avaluar l'acció o intervenció realitzada.

El disseny dels programes implica la posada en pràctica d'una gran part dels coneixements assolits al llarg dels estudis i de l'experiència aconseguida en la realització de les pràctiques en els centres de Serveis Socials.

És per això, que l'estratègia que s'estableix en el "Pràcticum d'Investigació aplicada", és dur a terme el desenvolupament d'un programa d'investigació social dins d'una línia de recerca, que inclou tant un aprofundiment en conceptes teòrics relacionats amb el camp a investigar com un desenvolupament metodològic adient als objectius d'investigació fixats. Aquest procés garanteix la possibilitat d'establir la línia base i les necessitats dels usuaris, fixar els objectius per a la intervenció i, en especial, determinar o construir els instruments avaluatius per al seguiment i l'avaluació final.

L'assignatura de **Pràcticum d'Investigació** té, per tant, com a finalitat iniciar l'alumne en la tasca investigadora. L'objectiu és que l'estudiant elabori el projecte o el disseny d'una investigació, faci la recollida de dades i una posterior exposició i anàlisi de la realitat estudiada. I, un cop coneguda la realitat estudiada, construeixi propostes d'actuació des de la vessant del Treball Social. És important que amb els coneixements

adquirits al llarg dels estudis junt amb l'experiència que li aporta la realització d'aquesta investigació, l'alumne pugui plantejar i dissenyar formes d'intervenció en el camp investigat. Aquesta és la finalitat del Pràcticum d'Investigació.

Aquesta assignatura, que forma part de la formació pràctica dels estudiants de Treball Social, ha de tenir un pes important en la seva formació ja que permet que l'alumne realitzi una investigació sobre una temàtica, una realitat concreta o un sector de la població del seu interès, aplicant i globalitzant tots els coneixements, aportats des de diferents disciplines i ciències socials al llarg de la carrera. Però sobre tot ha de tenir un pes important perquè posiciona l'alumne davant la necessitat d'analitzar una realitat "real". Pretén ser una consolidació de la integració entre teoria i pràctica. Permet, també aprofundir en la relació entre Treball Social i investigació Social, fent èmfasi en l'anàlisi de la relació entre la pràctica professional, les discussions epistemològiques entorn a la metodologia i les potencialitats que això implica per al Treball Social.

Així, doncs a tall de síntesi, els objectius del Pràcticum d'Investigació són:

- Que l'estudiant s'iniciï en la funció investigadora que li correspon al Treballador Social, com a forma de coneixement, mitjançant una aproximació a un objecte d'estudi dimensionat a l'exigència docent.
- Facilitar a l'estudiant les eines necessàries per aproximar-se i aprofundir en el coneixement d'un objecte d'estudi concret, aplicant correctament el mètode científic.
- Facilitar que l'alumne aprengui a aproximar-se globalment a les realitats que estudia, a partir de la síntesi de les informacions i coneixements que s'imparteixen al llarg dels estudis.
- Que l'estudiant prengui consciència de la conveniència d'analitzar i conèixer objectivament qualsevol realitat social per poder articular una proposta d'intervenció adequada. Aquest és un missatge que ben segur ha rebut, si més no en els continguts teòrics, des de l'inici dels seus estudis; ara és el moment d'experimentar la necessitat de fer un bon coneixement de la realitat per conduir una intervenció amb resultats eficients i exitosos.

METODOLOGIA I DESENVOLUPAMENT DE L'ASSIGNATURA.

El Pràcticum d'investigació és una assignatura troncal que té assignats 9 crèdits, tots ells pràctics, que no es desenvoluparà en l'entorn d'una aula en sessions col·lectives exposant uns continguts, sinó que es realitzarà en el marc dels contextos o realitats a investigar i en base a sessions tutorialss grupals i individuals.

El treball de recerca (monografia) es realitzarà de forma individual. L'elecció de la temàtica a investigar li correspon a l'estudiant, amb la única indicació de que sigui un tema de l'àmbit de les ciències socials i on hi tingui cabuda l'acció professional del treballador social.

Tot i així, des de l'Àrea de coneixement de Treball Social i Serveis Socials es poden proposar, de forma institucional, línies concretes de recerca que es considerin convenients, a les quals es poden vincular els estudiants del Pràcticum, sempre deixant ben clar quin és l'espai i els objectius concrets del seu treball d'investigació en relació a l'aportació de la resta de membres que poden integrar el grup de recerca.

A continuació s'exposa la metodologia i el procediment a seguir per al correcte desenvolupament del Pràcticum d'Investigació a la vegada que es marca el calendari i la temporalització de les activitats a realitzar. Abans, però, cal indicar que es tracta d'una assignatura anual, ja que el procés de realització d'una investigació, com a procés que és necessita d'un espai de temps de treball per poder garantir rigurositat en l'aplicació del mètode científic.

Calendari i temporalització de les activitats:

PRIMER QUADRIMESTRE: Octubre de 2001 a febrer de 2002.

1. Sessió col·lectiva de presentació del programa i objectius de l'assignatura als alumnes. Es tracta d'explicar als estudiants que es pretén i quin procés metodològic cal seguir per al correcte i satisfactori desenvolupament de l'assignatura. Dia 2 d'octubre de 2001.
2. Presentació de la proposta temàtica i de la realitat o fenomen a estudiar. (veure full de proposta de tema, annex 1). 16 d'octubre de 2001.
3. Exposició de l'acceptació o no de les propostes d'estudi presentades pels alumnes. En cas que no es consideri viable la proposta plantejada la Tutora del Pràcticum d'Investigació ajudarà l'estudiant a reconduir i reformular la temàtica, fenomen o realitat d'estudi, així com els instruments de recollida de dades. Dia 30 d'octubre de 2001.
4. Lliurament del projecte de la investigació. (Veure annex 2.) 8 de gener de 2002, tornant de vacances.
5. Retorn dels projectes corregits. 5 de febrer de 2002.

Durant tot aquest període es realitzaran diferents **sessions de tutoria grupal** (es distribuïran els alumnes en quatre grups), per tal d'orientar els alumnes en l'elaboració del disseny del projecte de recerca. El calendari i la temàtica a abordar en les sessions grupals és el següent:

1era. Sessió: Justificació de la investigació i revisió de la literatura (perfil bibliogràfic de la investigació).

- Grup A i C: 30 d'octubre de 2001
- Grup B i D: 6 de novembre de 2001

2ona. Sessió: Delimitació de les unitats d'anàlisi i observació. Determinació dels objectius i les hipòtesis. Determinació de les variables i els indicadors de la investigació.

- Grup A i C: 13 de novembre de 2001
- Grup B i D: 20 de novembre de 2001

3era. Sessió: Desenvolupament de la justificació de l'estratègia metodològica. Disseny dels instruments de recollida de dades.

- Grup A i C: 27 de novembre de 2001
- Grup B i D: 4 de desembre de 2001

Lliurament del projecte de la investigació: 8 de gener de 2002.

SEGON QUADRIMESTRE: Febrer a juny de 2002

Un cop aprovat el disseny del projecte de recerca, on s'han definit l'objecte d'estudi, els objectius operativitzats a través de les variables, les hipòtesis i les tècniques i instruments de recerca, l'estudiant ha d'iniciar tot el treball de camp de recollida de dades i la seva posterior exposició i anàlisi. Les conclusions obtingudes en la recerca han d'orientar les propostes d'actuació o d'intervenció des del treball social que l'alumne cregui convenients.

L'estudiant ha de lliurar a la tutora la monografia (veure annex 3), així com la proposta d'intervenció (veure annex 4).

El seguiment de tot el treball que van realitzant els estudiants es farà en sessions de **tutoria individualitzada**, a fi de poder respondre a les necessitats concretes de cada alumne i respectar el seu ritme de treball.

Complementant la tutoria individualitzada i de forma paral·lela es realitzaran **sessions grupals sobre aspectes programats**, amb l'objectiu d'ajudar metodològicament a l'alumne a projectar i executar una investigació; des de l'estudi de les tècniques de documentació i recollida de dades fins al coneixement de les tècniques d'anàlisi i redacció dels resultats de la investigació. El contingut de les sessions serà:

1era. Sessió: El qüestionari

- Grup A i C: 26 de febrer de 2002
- Grup B i D: 5 de març de 2002

2ona. Sessió: L'entrevista i la seva aplicació. L'entrevista en profunditat.

- Grup A i C: 12 de març de 2002
- Grup B i D: 19 de març de 2002

3era. Sessió: L'anàlisi de dades: anàlisi quantitativa.

- Grup A i C: 2 d'abril de 2002
- Grup B i D: 9 d'abril de 2002

4rta. Sessió: L'anàlisi de dades: anàlisi qualitativa.

- Grup A i C: 16 d'abril de 2002
- Grup B i D: 23 d'abril de 2002

5ena. Sessió: Redacció dels resultats.

- Grup A i C: 30 d'abril de 2002
- Grup B i D: 7 de maig de 2002

Lliurament del treball d'investigació: 3 de juny de 2002

AVALUACIÓ

El desenvolupament correcte del Pràcticum d'Investigació implica que l'estudiant compleixi les activitats proposades en els terminis establerts per a cadascuna. No s'avaluarà cap treball que no hagi seguit l'itinerari previst. Això vol dir que no s'acceptarà cap treball sense tenir el projecte aprovat i sense haver passat per les tutories grupals i individuals.

El Seminari de Tècniques d'Investigació no és d'assistència obligatòria per als estudiants matriculats al Pràcticum d'Investigació (ja que existeix una assignatura amb aquests continguts en el disseny curricular del pla d'estudis), però si que es recomana que hi participin ja que els continguts estan més enfocats en els treballs de recerca que se'ls hi demana.

La monografia serà lliurada els dies establerts en el calendari d'exàmens per a cada convocatòria: el 3 de juny de 2002 en primera convocatòria, i el 2 de setembre en segona convocatòria.

Els estudiants que vulguin optar a la convocatòria addicional de febrer, tant si volen finalitzar els seus estudis amb el pla 93 com s'hi s'adapten al pla 2001, s'han de posar en contacte de forma individual amb la professora per marcar la dinàmica a seguir en la realització del pràcticum.

Els criteris generals per a l'avaluació de la monografia són:

- Existència efectiva d'un procés investigador empíric demostrat mitjançant el contingut de la monografia.
- Revisió bibliogràfica actual i adequada a la temàtica de la investigació.
- Explicació i coherència del model investigador, de la metodologia de recollida de dades i de les tècniques utilitzades.
- Coherència i lògica en l'anàlisi i la interpretació de les dades i en les conclusions formulades.
- Pertinença de la proposta d'actuació en relació als resultats de la investigació. Creativitat en les propostes.
- Compliment estricte dels aspectes més formals de presentació de tot treball acadèmic: presentació, redacció coherent i fluida, capacitat de síntesi, estructuració i organització de la informació, correcció en la utilització de cites i de les referències bibliogràfiques, etc.

BIBLIOGRAFIA

- AMON. 1989. *Estadística para psicólogos. Estadística descriptiva* (Vol.I) Madrid: Pirámide.
- BLANCHET, A. y otros. 1989. *Técnicas de investigación en Ciencias Sociales*. Madrid: Narcea.
- CASAS AZNAR, F. 1989. *Técnicas de investigación Social. Los indicadores sociales y psicosociales*. Barcelona: PPU.
- CEA D'ANCONA, A. 1996 *Metodología cuantitativa. Estrategias y técnicas de investigación social*. Madrid. Síntesis.
- CLEGG, F. 1984. *Estadística fácil aplicada a Ciencias Sociales*. Barcelona. Crítica.
- DELGADO, J.M. y GUTIERREZ, J. 1994. *Métodos y técnicas de investigación en Ciencias Sociales*. Madrid. Síntesis.
- ECO,U. 1982. *Cómo se hace una tesis*. Barcelona. Gedisa.
- FERRAROTTI, F. 1983. *Histoire et histoires de vie.La méthode biographique dans les sciences sociales*. Paris.Librairie des Meridens.
1991. *La historia y lo cotidiano*. Barcelona. Península. Homo Sociologicus.
- FESTINGER, L; KATZ, D. 1979. *Los métodos de investigación en las Ciencias Sociales*. Buenos Aires. Paidós.
- FONT, T i PORCEL, A. 1986. *Materiales de Trabajo Social - II. Estudios sobre técnicas sobre Trabajo Social*. Barcelona.
- GUASCH, O. 1997. *La observación*. Madrid. CIS.
- MAESTRE ALFONSO, J. 1976. *La investigación en Antropología Social*. Madrid. AKAL.
- MIGUEL, J. 1996. *Autobiografías*. Madrid. CIS. Cuadernos metodológicos.
- OKELY, J;CALLAWAY, H. 1992. *Antropology and autobiography*. London. ASA Monographs.
- POIRIER, J. et al. 1983. *Les recits de vie:Theorie et pratique*. Paris.PUF.
- PONS, I 1993. *Programación de la investigación social*. Madrid. CIS. Cuadernos metodológicos.
- PRAT, J. 1991. Historia. Estudio Introductorio. Teoría, metodología, Estudio introductorio a: *Antropología de los pueblos de España*. Madrid. Taurus. (13-32 y 113-136)
- PUJADAS, J. J. 1992. *El método biográfico: El uso de las historias de vida en las Ciencias Sociales*. Madrid. CIS. Cuadernos metodológicos.
- QUESADA HERRERO, J. 1987. *Redacción y Presentación del trabajo intelectual: Tesinas, Tesis Doctorales, Proyectos, Memorias y Monografías*. Madrid. Paraninfo.
- SETIEN, M. L. 1993. *Indicadores Sociales de calidad de vida*. Madrid. CIS.
- SIERRA BRAVO, R. 1986. *Tesis Doctorales y Trabajos de investigación científicos*. Madrid. Paraninfo.
- SIERRA BRAVO, R. 1999. *Técnicas de Investigación Social*. Madrid. Paraninfo.
- TAYLOR, S. J.; BOGDAN, R. 1986. *Introducción a los métodos cualitativos de investigación*. Barcelona Paidós.
- VISAUTA VINACUA, B. 1989. *Técnicas de investigación social. Recogida de datos*. Barcelona. PPU.

ANNEX 1.

PROPOSTA DE TEMÀTICA

Data de lliurament: 16 d'octubre de 2001

Nom i cognoms de alumne/a:	
---------------------------------------	--

TEMA (possible títol del treball d'investigació):

- 1. Enunciat i desenvolupament de les idees bàsiques:**
- 2. Definició i descripció de la població objecte d'estudi:**
- 3. Lloc (ciutat, barri, etc) o institució on es desenvolupa la investigació (indicar si cal permís o aval com a estudiants o si s'ha tramitat):**
- 4. Tècniques de recollida de dades previstes:**

OBSERVACIONS:

PROJECTE D'INVESTIGACIÓ: ESQUEMA GENERAL

Data de lliurament: 8 de gener de 2002

1. OBJECTE D'ESTUDI

1.1. Definició de l'objecte d'estudi de la investigació. Cal tenir en comte que l'objecte d'estudi inclou:

- El plantejament del tema o problema que motiva la investigació amb indicació de les seves característiques.
- La justificació real de la necessitat social i objectiva de la investigació, deixant constància dels beneficis socials i humans que se n'espera obtenir.
- La delimitació dels subjectes a estudiar (població d'estudi) així com la seva selecció.
- La delimitació cronològica que es dona al treball (treball processual/diacrònic o situacional/sincrònic).

1.2. Revisió dels antecedents teòrics en què es fonamenta la recerca.

En aquest apartat cal fer exclusivament una revisió d'aquells treballs teòrics o empírics directament relacionats amb el tema i l'orientació que es dona a la investigació. Cal evitar les referències redundants; es faran evidents les dades conceptuals o empíriques més significatives d'aquests estudis, així com de les conclusions a què arriben; més tard, hauran de ser utilitzades per desenvolupar correctament l'anàlisi de les dades.

2. METODOLOGIA

2.1. Definició dels objectius i de les hipòtesis de la investigació.

S'indicarà l'objectiu/s general/s i els objectius específics de la recerca. S'indicaran les hipòtesis, cas que se'n plantegin.

2.2. Definició operativa de les variables.

En aquest apartat es tracta de simplificar el nivell d'abstracció dels objectius i, per tant, de fer-los operatius a través de les variables fins al punt que ens permetin assolir la recerca.

2.3. Definició de les tècniques i dels instruments d'investigació.

Cal introduir les tècniques d'investigació justificant tota l'estratègia metodològica (per què fem servir unes tècniques i no unes altres). Després cal explicitar quines tècniques concretes de recollida de dades es faran servir, amb indicació dels instruments (model de qüestionari, guió d'entrevista, fitxa de buidatge documental...).

ESQUEMA DE MONOGRAFIA

0. ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ

- 1.1. Raons que justifiquen l'estudi (plantejament de l'interès personal en el tema o el mòbil personal de la investigació, juntament amb la seva gènesi).
- 1.2. L'objecte d'estudi.
 - 1.2.1. Delimitació cronològica i temàtica de l'objecte d'estudi, amb indicació precisa de quin és l'objectiu de la investigació.
 - 1.2.2. Descripció i delimitació de les unitats d'anàlisi i d'observació, contextualització socio-demogràfica (Institució, comunitat...).
 - 1.2.3. Valoració de l'estat actual del tema elegit com a objecte d'estudi amb referència concreta als antecedents històrics, fonts i estudis precedents teòrics o empírics amb les dades més significatives.

2. METODOLOGIA

- 2.1. Objectius i/o hipòtesis.
- 2.2. Definició operativa de les variables.
- 2.3. Descripció del sistema de selecció de les unitats d'observació.
- 2.4. Justificació metodològica: plantejament de l'adequació entre els objectius i la metodologia utilitzada (descriptiva, longitudinal, comparativa)
- 2.5. Tècniques d'investigació i fonts documentals utilitzades:
 - 2.5.1. Documentals
 - 2.5.2. Observació
 - 2.5.3. Qüestionari
 - 2.5.4. Entrevista
 - 2.5.5. Relat d'història de vida, etc.
- 2.6. Procediments d'elaboració d'instruments de recollida i classificació de les dades (guions d'entrevista, qüestionaris, fitxes de buidatge...), i resultats de les proves prèvies.
- 2.7. Tipus i modalitat de l'anàlisi de les dades obtingudes:
 - 2.7.1. Anàlisi quantitativa
 - 2.7.2. Anàlisi qualitativa

3. EXPOSICIÓ I ANÀLISI DELS RESULTATS

En aquest punt cal desenvolupar amb un ordre coherent el cos de la investigació de forma clara, detallada i global. Es la part més important en tant que dona a conèixer els resultats empírics de la investigació.

Cal jutjar críticament la validesa i la fiabilitat dels resultats comparant-los amb els resultats obtinguts amb altres fonts, si és el cas amb un tractament adient de qualsevol hipòtesi no satisfactòria.

S'ha de discutir el sentit científic de les dades, la seva significació en relació a la teoria precedent, les seves limitacions i les qüestions rellevants descobertes en l'estudi i que estan sense resoldre encara.

4. CONCLUSIONS

Es tracta de presentar els resultats a partir dels objectius inicials, relacionant les diverses parts de l'argumentació, resumint les idees desenvolupades.

5. PROPOSTES D'ACTUACIÓ

La monografia ha d'incloure propostes d'actuació des del treball social. És interessant que amb els coneixements adquirits al llarg de la carrera i l'experiència de la monografia es plantegin possibles formes d'intervenció en el camp investigat.

Aquestes propostes han d'estar ben elaborades i amb contingut suficient com per que es vegi la necessitat de l'actuació professional.

6. ANNEXOS

- 6.1. Còpia dels instruments d'investigació utilitzats.
- 6.2. Quadres o taules qualificadors dels resultats.
- 6.3. Notes i cites excessivament llargues.
- 6.4. Documents font de la investigació que són objecte d'anàlisi i d'estudi.
- 6.5. Terminologies, taules cronològiques, gràfics i mapes.

7. BIBLIOGRAFIA

GUIA PER A L'ELABORACIÓ D'UNA PROPOSTA D'INTERVENCIÓ:

1. Naturalesa:

Descriure el que es pretén dur a terme amb aquesta proposta, quina és la seva finalitat última.

Es determina el caràcter d'aquesta intervenció, preventiu, de tractament, rehabilitació, informació, assessorament...

2. Fonamentació:

Síntesi de les conclusions de l'estudi que justifiquen la proposta d'intervenció, basada en els resultats obtinguts en la nostra investigació. Explicarem què és el que origina la realització de la nostra proposta.

3. Objectius:

Els objectius responen a la pregunta: per què s'ha de fer la proposta?. Ens indiquen la finalitat que es pretén aconseguir.

Els objectius són els que donaran significat ple a la proposta, en funció d'aquests definirem les actuacions.

Hem de definir els objectius generals, que corresponen al propòsit de la intervenció, els secundaris que són les posteriors especificacions o passos que s'han de donar per aconseguir l'objectiu general.

4. Determinació de les actuacions:

En aquest apartat s'han de reflectir les actuacions que es realitzaran. Definir en què consistiran i com pretenem que es desenvolupin cadascuna d'aquestes.

5. Determinació dels recursos:

a) **Recursos humans:** determinarem les persones que han d'intervenir en l'execució de les actuacions definides. La quantitat total de persones i la categoria professional i funció que han d'exercir.

b) **Recursos materials:** enumerarem tots els instruments o materials que necessitarem (instal·lacions, mobiliari, material fungible...).

c) **Recursos Institucionals:** explicarem totes les institucions que participaran en la realització de les activitats.

d) **Recursos financers:** quines són les fonts d'ingressos amb les que contem (aquells que ens facilitaran el pressupost ordinari, subvencions, aportacions voluntàries...)